

Acció climàtica: el repte d'una dècada

L'estiu passat ens va mostrar que el canvi climàtic és una realitat incontestable, però el seu abast i impacte dependrà de les polítiques públiques que apliquem i dels canvis socials i culturals siguem capaços de promoure. No actuar ara ens sortirà molt més car

Olga Margalef Marrasé / © Il·lustració d'Agustí Sousa

L'any 1816 un clima global inusual va portar a Europa un estiu molt més fred de l'habitual. A Barcelona la temperatura va caure 4 graus per sota de les mitjanes dels registres i tot el continent es va veure afectat, amb perjudicis terribles per a les collites. La causa d'aquesta anomalia va ser una massiva injecció de cendra a l'atmosfera provocada un any abans per l'erupció del volcà Tambora. L'erupció localitzada a l'illa de Sumbawa, avui Indonèsia, va afectar el clima de tot el planeta de tal manera que el 1816 va passar a la història com "l'any sense estiu".

En contrast amb aquest episodi històric, l'any passat vam viure i patir un estiu completament oposat, amb elevades temperatures i màximes rècord. Al mes de maig, l'Observatori Fabra ja ens alertava que s'havia assolit una màxima històrica, mai registrada abans. Des d'aleshores aquest estiu no hem deixat de batre rècords. Segons dades de l'AEMET aquest juliol ha sigut el més càlid dels darrers 82 anys, amb temperatures especialment càlides

No hi ha dubte sobre l'origen d'aquest canvi climàtic: és causat per les enormes emissions de gasos d'efecte hivernacle que l'espècie humana estem abocant a l'atmosfera

al Pirineu i Prepirineu. Aquest estiu hem après que les nits podran ser tropicals (amb temperatures superiors a 20°C), tòrrides (>25°C) i fins i tot roents (>30°C). Hem vist els boscos eixuts i els embassaments sota mínims a tot Europa. Hem patit dolorosos incendis i collites minva-

des. A l'alta muntanya el desgel de glaceres mil·lenàries avança inexorablement, provocant al seu pas alguns accidents mortals, com el de les Dolomites, als Alps.

A diferència del 1816, aquest estiu no és un fet aïllat i puntual sinó el preludi d'una tendència que anirà en augment. No hi ha dubte sobre l'origen d'aquest canvi climàtic: és causat per les enormes emissions de gasos d'efecte hivernacle que l'espècie humana -i en particular el que anomenem Nord Global- estem abocant a l'atmosfera. Malauradament, l'estiu d'enguany no serà extraordinari com ho va ser "l'any sense estiu", sinó que serà l'estiu habitual del Mediterrani de les properes dècades. Fa més de 50 anys que científics i científiques d'arreu del món alerten dels impactes del canvi climàtic i de la urgència per frenar-lo, però fins que no hem

AGUSTÍ
SOUSA

començat a viure i patir-ne conseqüències en carn pròpia no ha sigut un tema prou present en el debat i opinió pública.

■ Una dècada clau

El darrer informe del Panell Inter-governamental de les Nacions Unides sobre canvi climàtic publicat l'any passat alerta que vivim un moment que no té precedents en els darrers milers d'anys del vell planeta Terra. Ens explica que si frenéssim sobtadament les emissions de gasos d'efecte hivernacle, alguns processos -com la pujada del nivell del mar- seguirien actius per la inèrcia del mateix sistema. Però també ens transmet una nota d'esperança: els acords que prenguem avui i la nostra gestió és rellevant. De fet, els informes coincideixen en remarcar que el que succeeixi en aquesta dècada serà clau.

Els models climàtics mostren que reduir dràsticament les emissions ens duria a una situació d'escalfament però, molt més benèvola, mentre que si seguim emetent a una velocitat creixent com fins ara, el planeta arribarà a un increment de temperatura nefast per a l'espècie humana. L'acció climàtica és clau per minimitzar l'impacte de la crisi

climàtica mitjançant dues estratègies que caldrà compaginar. Una és la de l'adaptació a uns efectes que ja son part de la nostra realitat i que s'acusaran en un futur. L'altra via és la que s'anomena *mitigació*, és a dir, reduir les emissions per reduir la necessitat d'adaptació: ens cal dir adeu al consum de combustibles fòssils al més aviat possible.

■ L'adaptació a Catalunya

A Catalunya els reptes d'adaptació presenten unes clares línies d'actuació. Per exemple, ens caldrà una nova gestió de l'aigua, que vetlli de forma més estricta per la seva qualitat i en castigui els usos sumptuosos. Una aigua que es gestioni com un bé públic, garant de biodiversitat i recurs preuat i no com una mercaderia. Segons informes de l'Agència Catalana de l'Aigua, a Catalunya més de la meitat dels cursos fluvials no compleixen els criteris europeus i 7 de cada 10 aqüífers estan contaminats. No ens ho podem permetre. Tampoc ens podem permetre un sector primari en crisi permanent que conviu amb una dependència alimentària de l'exterior. Una estratègia cabdal en el futur més proper és la de facilitar, incentivar i protegir les cadenes de producció i consum agroecològic.

El darrer informe sobre el litoral del Consell Assessor pel Desenvolupament Sostenible (CADS) de la Generalitat (*Un litoral al límit*, 2021) alerta que el 54% de les platges actuals no tindran l'amplada necessària per a l'ús recreatiu l'any 2035. La pèrdua de sorra es deu a l'efecte combinat dels embassaments com a trampes de sediment, la pujada del nivell del mar i l'efecte de temporals marins més intensos. Aquest és un important motiu per replantejar el monocultiu turístic de la zona costanera. Un turisme que genera forts impactes ambientals i que castiga un gruix de la població amb treballs precaris i estacionals.

És un bon moment per repensar el model de territori que desitgem en un futur pròxim i impulsar un sector primari i secundari diversificat que atengui a les necessitats de la població

El turisme de neu a l'alta muntanya tampoc té bon pronòstic, ja que es calcula que als Pirineus, cada grau d'augment de temperatura farà disminuir 25 dies la coberta de neu a més de 2.000 metres d'altura. Els models climàtics no auguren una disminució en la precipitació en la regió pirinenca, però l'ineludible augment de temperatures farà que el mantell de neu hivernal perduri menys. Pel mateix motiu les glaceres pirinenques estan tocades de mort i han perdut el 23% de la superfície en els darrers deu anys. El resultat és que a finals de segle moltes pistes d'esquí no podran funcionar ni tan sols amb neu artificial. És un bon moment per repensar el model de territori que desitgem en un futur proper i impulsar un sector primari i secundari diversificat que atengui a les necessitats de la nostra població.

■ Urbanisme i gestió del risc

Avui en dia el 15% de la superfície urbanitzada de Catalunya està en zona inundable mentre esperem

Un exercici que minimitzaria riscos per la població i patrimoni i permetria restaurar ecosistemes de ribera i costaners.

La rehabilitació energètica de l'habitatge serà una important manera de promoure activitat econòmica i reduir el consum energètic en pobles i ciutats

un augment de pluges intenses i la pujada del nivell del mar associat a l'escalfament global. Una exposició al risc evitable, tenint en compte que disposem de coneixements avançats, de cartografies de risc i de registres històrics de riudes i llavants. La vulnerabilitat actual és el resultat d'un desgavell urbanístic que ha cimentat massa a prop del curs fluvial o massa arran de mar en una connivència entre sector públic i benefici privat que pagarem molt cara. Els marges de rius i rieres i les zones costaneres s'haurien de renaturalitzar, per tal de permetre el batec natural d'aquests sistemes.

Tal com es recull en l'informe RiskCat (2008), també redactat per encàrrec del CADS, Catalunya conté una regulació adequada dels riscos naturals tot i que repartida en nombroses lleis i reglaments, que competeixen a diversos organismes públics el que en dificulta la gestió. Malauradament, no es coordina adequadament el ritme d'aprovació de planejament urbanístic i el de l'elaboració i aprovació de la cartografia oficial en matèria de riscos naturals. La zonificació reglamentària del territori afectat a riscos naturals no és, avui en dia, completa, ni està regulada en tots els riscos, esdevenint per tant, una assignatura pendent.

El disseny urbà tindrà un paper molt rellevant en l'adaptació al canvi climàtic. Per garantir el dret a la salut, és urgent repensar ciutats amb molt pocs o sense cotxes, amb menys asfalt, més zones verdes i blaves, refugis climàtics i espais públics on passar dies d'elevades temperatures. Serà una garantia per salvar vides durant les onades de calor i per evitar efectes d'una contaminació atmosfèrica que constitueix un mal crònic de les nostres ciutats.

Certes propostes de reactivació econòmica com pot ser l'ampliació de l'aeroport o l'aposta per uns Jocs Olímpics d'hivern sonen a polítiques d'una altra època

De la mateixa manera, la rehabilitació energètica de l'habitatge serà una important manera de promoure activitat econòmica i reduir el consum energètic en pobles i ciutats.

■ Mitigar, actuar per estalviar

Minimitzar les emissions requerirà un enorme esforç i reestructuració del sector energètic que ha de transitar cap a unes renovables que garanteixin una justícia social i ambiental i no deixin enrere enormes zones de sacrifici. També requerirà un important canvi en el nostre model de mobilitat, que avui en dia suposa un terç de les emissions de Catalunya. Un nou model que s'ha de traduir en menys petroli i més transport públic. En context de crisi climàtica tota política actual hauria de complir la premissa de reduir les emissions o com a mínim no contribuir a augmentar-les. És per això que certes propostes de reactivació econòmica com pot ser l'ampliació de l'aeroport (en zona inundable, per cert) o l'aposta per uns Jocs Olímpics d'hivern sonen a polítiques d'una altra època. Les propostes dels anys 90 ja no poden ser les mateixes que les de la segona dècada del s. XXI.

L'exhaustiu informe Stern, publicat pel govern britànic l'any 2006 i que pren el nom de l'economista que el va liderar, afirmava que la inacció climàtica pot sortir molt i molt cara.

La lluita contra el canvi climàtic ha d'esdevenir una línia d'acció transversal per tota política pública. No es tracta d'un debat ideològic

Segons aquest informe, no fer inversions immediates cap a l'adaptació i mitigació comportaria el risc de pèrdua d'entre el 5 i 20% del PIB global i produiria una disrupció de l'activitat econòmica i social comparable a les de les guerres mundials o la Gran Depressió. La lluita contra el canvi climàtic ha d'esdevenir una línia d'acció transversal per tota política pública. No es tracta d'un debat ideològic. La realitat del canvi climàtic, així com la del límit de certs recursos energètics o materials és incontestable i la necessitat d'actuar per sobreviure també. El que pot ser un motiu de debat és fins a quin punt i per a quins motius volem sostenir algunes activitats que reconeixem com a contaminants.

■ Crisis superposades o camins comuns

Per si no fos suficient, la crisi climàtica no arriba sola, sinó que coincideix amb plena crisi energètica, amb un esgotament i encariment creixent dels combustibles fòssils.

El fantasma d'un hivern cru i la volatilitat del preu del combustible ens ha portat mesures contundents d'estalvi energètic per part de diverses administracions. Resulta curiós observar com un gran ventall de propostes claus per reduir emissions (com la de la gratuïtat del transport públic que desincentiva l'ús del vehicle privat) s'han materialitzat com a resposta a la crisi energètica i no prèviament per l'emergència climàtica. Tot i això, benvingudes les pautes que ens permetin de forma conjunta lluitar contra ambdues crisis. De fet, aquest serà el *quid* del repte que tenim d'ara endavant com a societat: teixir propostes de llarg termini que ens ajudin a mitigar el canvi climàtic, a superar la crisi energètica i a l'hora a reactivar l'economia de forma social i ambientalment justa.

És rellevant reivindicar el concepte de justícia climàtica. Tots i totes viurem el canvi climàtic, però no el patirem de la mateixa manera i les classes populars en rebran les pitjors conseqüències. Es considera que els països del Sud Global han contribuït només en un 8% del total d'emissions històriques, però és en aquests països en què es situen les pitjors crisis hídriques i inundacions potencials i possibles grans migracions. Mentrestant els rics més rics fan viatges a l'espai i cremen benzina amunt i avall en jets privats, actituds supèrflues que avui dia podem anomenar crims climàtics. Necessitem una nova cultura que lluny de

L'activisme climàtic és un senyal d'esperança. Un motor necessari per generar un nou imaginari de canvis estructurals, polítics i personals que ens requereix el moment

valorar aquesta opulència, prioritzí el respecte pels cicles i límits de la natura i incorpori la lluita contra el canvi climàtic com a part essencial. En aquest sentit, l'activisme climàtic és un senyal d'esperança. Un motor necessari per generar un nou imaginari de canvis estructurals, polítics i personals que ens requereix el moment.

És cert que el diagnòstic és desolador i desperta (eco)ansietat a un important gruix de població. En especial a les generacions més joves, que veuen en aquest *merder* heretat un futur molt incert. El canvi climàtic comportarà patiment arreu del món i conseqüències devastadores als sistemes naturals. Per això pensar amb urgència i audàcia, en propostes que posin la protecció de la vida al centre no és una proposta naïf o il·lusa, és l'únic camí per garantir-nos un futur. Requerim una combinació efectiva de canvis estructurals i personals fora del *curtplacisme* del període electoral i de la lògica de benefici monetari immediat. Ens hi posem? ■

L'autora: Olga Margalef Marrasé és llicenciada en Geologia i doctora en Ciències de la Terra. És professora de la Universitat de Barcelona i investigadora adscrita al Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF). Membre de la xarxa per la justícia climàtica i de la xarxa de científiques comunicadores. Té experiència com a docent en el camp de la geomorfologia i els riscos geològics.

